

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 619/1-Х/З 16.05.2013. године	
--	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој V редовној седници, 16.05.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ПОСТСОЦИЈАЛИСТИЧКА ТРАНЗИЦИЈА ВЛАСТИ НА БАЛКАНУ – СЛУЧАЈ ДВЕ ПРЕСТОНИЦЕ: БЕОГРАД И СОФИЈА ДЕВЕДЕСЕТИХ ГОДИНА 20. ВЕКА, докторанда Владимира Тодића.

За ментора је одређен проф. др Мирослав Јовановић.

Доставити: 1х Универзитету у Београду 1х Стручном сараднику за докторске дисертације 1х Шефу Одсека за правне послове 1х Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
---	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр. 6/2325	
(број захтева)	
17.05.2013.	
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Постсоцијалистичка транзиција власти на Балкану – случај две престонице:
Београд и Софија деведесетих година 20. века
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Владимир (Милисав) Тодић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски у Београду

Година дипломирања:

Назив магистарске 2001. тезе кандидата:

Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена: _____

Година одбране магистарске тезе: _____

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

на седници одржаној 16.05.2013.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА <u>Проф. др Милош Арсенијевић</u>
--	--

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Владимира Тодића

Име и презиме ментора: Мирослав Јовановић

Звање: Редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. *Србија 1804-2004: 200 година развоја оптерећеног дисконтинуитетима - седам теза*, Београд: Нова Европа, 2006.
2. *Криза историје: српска историографија и друштвени изазови краја 20. и почетка 21. века*, Београд 2009, 263. (са Радивојем Радићем)
3. «'Умреть за Родину': Первая мировая война или столкновение 'обычного человека' с тотальной войной», в: *Последняя война Императорской России*, Сб. статей под редакцией О.Р. Айрапетова, Москва 2002, с. 136-157.
4. „О „две Русије“ у српском друштву или Русија „за унутрашњу употребу“: слика Другог као идентитетско самодефинисање“, у: М. Јовановић (приређивач), *Срби о Русији и Русима: Од Елизавете Петровне до Владимира Путина (1750-2010) – Антологија*, Београд: Институт за теолошка истраживања ПБФ - Институт за новију историју Србије, 2011, с. 11-42.
5. „Русской песне тесно под южным небом, ей нужно пространство, высокое небо: Образ Балкан в восприятии Русских беженцев (1920-1940)“, в: *Человек на Балканах глазами русских*, Санкт Петербург 2011, с. 246-276.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

Кандидат: Владимир Тодић

Канцеларија за сарадњу са црквама и верским заједницама

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

*ПОСТСОЦИЈАЛИСТИЧКА ТРАНЗИЦИЈА ВЛАСТИ НА БАЛКАНУ –
СЛУЧАЈ ДВЕ ПРЕСТОНИЦЕ: БЕОГРАД И СОФИЈА ДЕВЕДЕСЕТИХ
ГОДИНА 20. ВЕКА*

Предмет истраживања

Слом вишедеценијског „реалсоцијализма“ крајем осамдесетих година 20. века у Европи довео је до рушења једнопартијских владајућих олигархија и успостављања вишепартијског система и парламентарне демократије. У Југославији су укидање самоуправног социјализма и трансформација Савеза комуниста ишли у смеру стварања нових, социјалистичких или социјалдемократских партија у оквирима република, док је, са друге стране, пропао сваки покушај југословенске интеграције нове левице у условима транзиције власти. Паралелно са овим, јачали су процеси дезинтеграције Југославије који су свој епилог добили у крвавом грађанском рату током деведесетих година 20 века. У Бугарској је 1989. године организован округли сто (*Крџлата маса*) дотадашње власти и, иначе, врло хетерогене опозиције на којем је постигнут споразум у вези са постепеним успостављањем парламентарне демократије.

Упоредо са тим, дешавају се промене на локалном нивоу, вероватно најбоље видљиве у самим престоницама – Београду и Софији, а које су истовремено епицентри главних политичких дешавања у Југославији и Бугарској. У Београду и Софији генеришу се различите политичке групе и покрети, одржавају масовни митинзи подршке и протести; у престоницама делују партијске елите власти и опозиције које су у тесној спрези са њиховим локалним руководством, по правилу задуженим за „оперативне задатке“. У главним градовима Југославије и Бугарске делују студентске

организације, синдикати, различiti друштвени покрети који често директно или индиректно остварују сарадњу са иполитичким партијама. Власничке промене у предузећима, приватизација друштвене и државне имовине и санкције међународне заједнице утицале су на раслојавање и драстичан пад животног стандарда у Србији и Београду. У Софији, без обзира на улазак страног капитала, приватизацију и реституцију дешавају се слични процеси који су доведени до ескалације економске кризе за време владе премијера Жана Виденова средином деведесетих година прошлог века. Промене у културном и субкултурном животу такође су најочљивије у престоницама; нови субкултурни феномен из Србије - турбофолк утиче на стварање нових музичких тенденција у Бугарској. Истовремено, услед економских санкција Југославији развијају се „алтернативни“ облици сарадње између власти у Србији, тј. Савезној Републици Југославији и Бугарској који често укључују нелегалну трговину енергентима и другим привредних стратешких сировина, често под окриљем безбедносних структура и нових политичко-економских центара моћи. У Београду и Софији се крајем осамдесетих и почетком деведесетих година оснивају нови електронски медији и новине који утичу на креирање ставова грађанства, пре свега о политичким и друштвеним питањима. Нови медији постају све озбиљнија конкуренција медијима насталим у доба социјализма, а који су опстали у условима власничке трансформације.

У Београду и Софији се деведесетих година организују и избори за градску власт. У Софији договором власти и опозиције формирана је 1990. године прелазна власт у којој су главни носиоци власти били Александар Каракачанов из Савеза демократских снага (СДС) као градоначелник и Тодор Модев, секретар града Софије, главни човек за градску управу из Бугарске социјалистичке партије (БСП). Следеће године, СДС односи велику победу на локалним изборима у Софији, а градоначелник постаје Александар Јанчулев. У Београду све до краја 1992. године нису одржавани локални избори, а власт су, у име Социјалистичке партије Србије (СПС) вршили функционери бирани у време једнопартијског система. Избори из 1992. године потврдили су преимућство СПС, а Милорада Унковића на челу града заменила је Слободанка Груден, док се опозиција окупљено око Демократског покрета Србије (ДЕПОС) и Демократске странке (ДС) тада задовољила победама у неколико централних градских општина. Бугарска престоница деведесетих година прошлог века важила је за „плави бастион“, чак и у периодима велике политичке премоћи БСП на нивоу државе засијала

је звезда Стефана Софијанског који је чак три пута однео победе на изборима за градоначелника Софије – 1995, 1999 и 2003. године. Власт СПС у Београду срушена је након вишемесечних протеста опозиције, грађана и студената 1996/97 године, иницираних фалсификовањем изборних резултата, а на основу налога из самог врха партије и државе.

Иза кулиса, у партијама и коалицијама које врше власт у престоницама долази до озбиљних сукобљавања иницираних политичким разилажењима око „високе“ политике, финансијско-пословних интереса и личне нетрпељивости. Један од најбољих примера за такву тврдњу је и смена градоначелника Зорана Ђинђића (ДС) 1997. године, а након сукоба са Вуком Драшковићем, председником Српског покрета обнове (СПО) у време парламентарних избора. Неколико година раније оставку на место председнице Скупштине града, тј градоначелника поднела је Слободанка Груден. У Софији су постојали углавном прикривени ривалитети између градоначелника (Александар Јанчулев, Стефан Софијански) и председника градске Скупштине (Петар Станков, Евгениј Бакарџијев, Антоан Николов), пажљиво посматрани и каналисани у самом врху СДС, али и неформалним центрима моћи. Власт у престоним градовима, посебно у налетима економске кризе, покушава да ублажи критике извршне власти, услед претећих колапса комуналних система и смањења буџетских прихода.

Постсоцијалистичка транзиција власти у престоницама донела је са собом и укидање симбола једнопартијског система, пре свега кроз промену назива тргова и улица, али и преиспитивање вредносног система некадашњег режима у установама културе, медијима, на универзитету. Велики број припадника интелектуалне елите у Београду и Софији указује деведесетих година на потребу „повратка коренима“, кроз еманципацију националне традиције и културе, док се један број невладиних организација бори за супротно, за одбацивање „ретронационализма“ и „националистичке политике“.

Циљеви истраживања:

Основни циљ истраживања је да анализира и представи процес транзиције власти у Београду и Софији деведесетих година 20. века. Анализа се, пре свега, односи

на политичке промене и вршење власти у условима настајања демократског плурализма. Поред највидљивијег нивоа где доминирају међустранички односи, транзиција власти директно је повезана са позиционирањем странака и њима блиских елита у процесима приватизације, реституције и динамичних макроекономских кретања (буџетска, фискална и монетарна политика, незапосленост, инфлација, инвестиције, итд). Анализираћемо локалне политичке елите кроз интеракцију са формалним и неформалним групама, као и повезаност наведених са носиоцима државне власти. Један од циљева свакако се тиче реализације планова и одлука локалних елита кроз сагледавање њихове стручности у односу на политичке, оперативне вештине.

На локалном нивоу, такође, одигравају се значајне промене у уставноправном положају и надлежности престоница у доба транзиције тако да се један од важнијих циљева истраживања односи и на утицај ових промена на структуру власти почетком деведесетих година. Представићемо улогу власти Београда и Софије у јавности и медијима, као и нови културне и субкултурне феномене. Транзиција власти у доба деведесетих година сама по себи намеће и компарацију „транзициони менаџери“ против „социјалистичких бирократа“.

Упоредо са тим, сагледаваћемо промене у престоницама у областима фискалне и буџетске политике. Анализираћемо финансирање установа у образовању, култури и спорту као и капитално инвестирање. Један од циљева односи се и на анализу узрока и последица демографских и урбанистичких промена у престоницама, које значајно утичу на и функционисање градских комуналних система.

Свакодневни живот у престоницама носи са собом потребу суочавања носилаца градске власти са уобичајеним и ванредним проблемима уз коришћењем „алата“ за њихово решавање. Деведесете године у Београду и Софији обележили су политички, грађански протести и студентски протести, синдикални штрајкови, значајан пораст криминала, незапослености и социјалних проблема.

Коришћењем компаративног приступа циљ нам је да увидимо специфичности, сличности, разлике између две поменуте балканске престонице. Компаративан приступ омогућава да транзициони период у Србији и Београду, свакако специфичан због грађанског рата на простору бивше Југославије, сагледамо у склопу ширег друштвеног, економског и политичког постсоцијалистичког процеса и утврдимо колико је и на који

начин грађански рат заиста утицао на главне смернице транзиције код нас. Либералнији облик социјализма у Југославији нудио је претпоставке за бржу и успешнију трансформацију система, али су распад државе и рат утицали на супротно. Компарација друштвене и политичке историје Београда и Софије у последњој деценији 20. века омогућава нам да одредимо и праву меру ових веома негативних параметара.

Хипотезе од којих ће се полазити у истраживању

Основна хипотеза 1: Постсоцијалистичка транзиција власти у престоницама Београду и Софији зависи од структуралних и системских промена у Србији и Бугарској. Конкретније, главна својства те транзиције дефинисана су односом централне и локалне власти, међустраничком и унутарстраничком динамиком, односом са неформалним центрима моћи (пре свега у привредно-финансијској сфери), као и суочавањем са различитим облицима друштвеног активизма (политички, грађански, студентски и синдикални протести).

Посебна хипотеза 1а: Власт у престоницама значајно утиче на централну власт и обрнуто. Политичка борба за власт у престоницама била је под будним оком страничких централа, а власт у престоницама један је од кључних циљева најзначајнијих политичких партија.

Посебна хипотеза 1б: Трансформација локалних институција иде упоредо са развојем новог политичког система у држави.

Основна хипотеза 2: Економске промене деведесетих година 20. века значајно су утицале на социјалне и урбанистичке промене у престоницама, а рат на простору бивше Југославије, посебно, на демографске промене у Београду. Заједничко за Београд и Софију је спор темпо постсоцијалистичке реструктуриације као и споро успостављање нових типова јавне контроле.

Посебна хипотеза 2а: Структура издвајања из буџета Београда и Софије најбоље дефинише приоритете и резултате престоничких политика.

Посебна хипотеза 2б: У погледу капиталне инфраструктурне трансформације Софија је корак испред Београда због раније започетог и убрзанијег процеса својинских промена и реституције, као и пласмана финансија из домаћих банака и страних кредита.

Метод истраживања

Методи који ћемо користити у истраживању одговарају предмету и циљевима истраживања. Историографски метод свако је незаобилазан у оваквим истраживањима, а поред њега применићемо и компаративни метод, квантитативни метод, студију случаја и интервју као метод за прикупљање података.

Историографски метод је основни метод у нашем истраживању, а који се базира на прикупљању изворне грађе и литературе, анализи и критичкој оцени исте, сређивању и сумирању резултата, и на крају, саопштавању, које укључује тумачења и закључке. Из података добијених овом методом могу се одредити кључни процеси постсоцијаличке транзиције власти у балканским престоницама.

Компаративни метод омогућава нам да транзицију власти у Београду и Софији посматрамо из више углова и јасно уочимо сличности и разлике у овом процесу. Да бисмо извршили поређење претходно смо утврдили сличност фактора тј. „улазних“ параметара који се, пре свега, односе на социјалистички друштвени поредак и почетак његовог распада, географску блискост престоница, економски степен њиховог развоја, број становника и административно-организациону поделу у главним градовима Србије и Бугарске. Коришћењем компаративне методе транзицију власти као феномен посматрамо у ширем контексту и, између осталог, умногоме решавамо уобичајене замке проистекле из питања стереотипа и аутостереотипа. Такође, употреба компаративног метода у непосредној је вези са временским периодом од једне деценије у оквиру којег се транзиција дешава.

Квантитативни приступ односи се пре свега на анализу статистичких и буџетских показатеља, али у контексту историјског истраживања. Коришћење ових економетријских модела омогућава прецизније сагледавање улоге транзиционих власти, тј. на који начин су оне артикулисале своју политику са становишта одређивања комуналних и инфраструктурних приоритета. У нашем истраживању, могуће је и комбиновати компаративни и квантитативни метод за анализирање сличности и разлика власти у престоницама, а у вези са коришћењем буџетских средстава и спровођењем локалне фискалне политике.

Студију случаја могли бисмо да дефинишемо и као дубинско, детаљно проучавање или истраживање појединог случаја где је фокус на посебностима. Проучавање транзиције власти у престоницама Србије и Бугарске свакако може да представља студију случаја, у оквиру којег можемо да сагледавамо и проучавамо улогу појединца, групе или читаве структуре локалне власти. За наше истраживање „блискост“ коју студија случаја остварује са стварним животним ситуацијама, као и богатство детаља које нуди, важни су из два разлога: прво, важно је да се стекне вишеструко нијансирана слика владајућих структура и друштвене стварности у престоницама деведесетих година а друго, проучавање појединачних случајева важно је и за сопствени процес учења истраживача.

Интервју се као емпиријски, квалитативни метод чешће користи у социолошким него у историографским истраживањима. У нашем истраживању има велики значај због недоступности значајног дела примарне изворне грађе која углавном још увек није предата архивима. Из квалитетног интервјуа могу да проистекну неочекивана сазнања, спознаје, ставови и мишљења испитаника који, пре свега, могу да помогну у расветљавању улоге носилаца власти и њихових односа са другим утицајним субјектима. Исто тако, интервју може да пружи подробније информације о унутарпартијским и међупартијским дешавањима „иза кулиса“. Интервју као метод омогућава нам да захватимо и проучимо комплексне димензије минуле стварности у Београду и Софији и тако постигнемо њено дубље разумевање.

Значај истраживања

Проучавања постсоцијалистичке транзиције власти неопходна су ради бољег разумевања и сагледавања друштвено-историјске димензије последње деценије 20. века . Ова питања у српској историографији још увек су углавном неистражена, посебно у делу структурних промена на градском нивоу. Историографија у Бугарској детаљније се бавила транзиционим периодом у држави, али не и у престоници. Стога сматрамо да је неопходно проучити процес транзиције власти у Софији и Београду, као и релације централних и локалних владајућих структура. Истраживања овог типа не претендују да дају одговоре на сва дешавања у Србији и Бугарској у наведеном

периоду, већ да укажу на садржај и главне карактеристике власти у време драматичне и динамичне друштвене трансформације.

Композиција студије

У **предговору** рада приказаћемо предмет и циљеве истраживања, методолошки приступ истраживању као и списак извора и литературе. Дефинисаћемо и основне појмове као што су: постсоцијализам, транзиција, приватизација, реституција, модернизација.

У **уводу** рада хронолошким приказом биће осветљени главни токови политичке и друштвене историја Југославије и Бугарске, као и престоница ове две земље, у периоду седамдесетих и осамдесетих година 20 века. Путем компаративни прегледа представићемо постсоцијалистичку транзицију у државама Источне Европе.

У поглављу **Крај социјализма и почетак транзиције власти** бавићемо се најважнијим политичким и друштвеним променама у Југославији, Бугарској и њиховим престоницама у првих неколико година транзиције. Посебно место у поглављу заузеће трансформација комунистичких партија у БСП и СПС, као и почетак организовања опозиционих партија.

Политичке борбе и власт у престоницама назив је следећег поглавља у оквиру којег ће се анализирати политика у престоницама кроз све њене аспекте – међустранични односи, унутарпартијска динамика, односи партијског „центра“ и „локала“, међународна сарадња. Такође, у овом поглављу ћемо представити сва најважнија политичка дешавања у Београду и Софији током деведесетих година прошлог века, са акцентом на улоге водећих људи у овим градовима.

Поглавље **Елите, транзиција власти и центри утицаја** требало би да укаже на структуралне промене у некадашњим комунистичким елитама у време транзиције, на стварање нове елите (политичке, привредне, финансијске, интелектуалне, културне) и њено позиционирање у престоницама. Приказаћемо и однос појединаца и група из локалне власти са кључним доносиоцима државних политичких одлука, као и покушаје

формалних и неформалних структура да утичу на локалне унутарпартијске односе и доношење одлука у престоницама.

Поглавље **Економске, демографске и урбанистичке промене у престоницама у условима транзиције** бавиће се кључним питањима у оквиру наведених области, са посебним освртом на привредну активност, запосленост и животни стандард грађана Београда и Софије током деведесетих година 20. века.

Буџетска политика - инвестициони развој или опадање је поглавље у којем ћемо углавном користећи статистичке и економетријске параметре одређивати приоритете престоничких политика са становишта инвестиционог улагања у капиталне објекте и инфраструктуру као и у здравствене, образовне, културне и спортске установе. Укупан износ средстава у буџетима, као и њихова расподела и трошење умногоме сведоче о могућностима и карактеру власти у Београду и Софији. На основу свега тога могуће је направити паралелу са периодом социјализма и сагледати колико је инвестициона политика у доба транзиције представљала развој или стагнацију, тј. наставак или раскид у односу на претходни.

Транзицију на Балкану често су пратили различити видови побуна и протеста, мотивисаних политичким, економским или социјалним разлозима. Кроз поглавље **Власт и побуна. Политички, грађански, студентски и синдикални протести** анализираћемо узроке и разлоге протеста и однос власти према истима.

Београд и Софија кроз призму медија – нови фактор утицаја на власт је поглавље у којем посматрамо развој и улогу медија кроз транзициони процес. Престонице су епицентар политичких и друштвених збивања, а у њима делује велики број медија чије улоге, значај и подела су често детерминисани односом према централној и (или) локалној власти.

Поглавље **Суочавање са свакодневицом - комунални (не)ред и функционисање градских предузећа у условима транзиције** у центар интересовања ставља управљање великим градским комуналним системима, као и проблематику којом се у престоницама баве у временима економске кризе: сиву економију праћену уличном

трговином, нередовно снабдевање водом, електричном и топлотном енергијом. Ту су и проблеми у организацији јавног превоза, као и пораст уличног криминала.

Закључак

Закључак је последње поглавље у оквиру истраживања у којем сумирамо резултате и акцентујемо кључне параметре и индикаторе.

Структура рада

- Предговор
- Увод
- Крај социјализма и почетак транзиције власти
- Политичке борбе и власт у престоницама
- Елите, транзиција власти и центри утицаја
- Економске, демографске и урбанистичке промене у престоницама у условима транзиције
- Буџетска политика - инвестициони развој или опадање
- Власт и побуна. Политички, грађански, студентски и синдикални протести.
- Београд и Софија кроз призму медија – нови фактор утицаја на власт
- Суочавање са свакодневицом - комунални (не)ред и функционисање градских предузећа у условима транзиције
- Закључак

ПРЕГЛЕД ИЗВОРА И ЛИТЕРАТУРЕ

ИЗВОРИ:

А) НЕОБЈАВЉЕНА АРХИВСКА ГРАЃА:

Архив Србије

Фонд Централног комитета Савеза Комуниста Србије – ЦК СКС

Историјски Архив Београда

Фонд СКС, организација СК Београда, Градски комитет – Београд

Државен архив – София

Фонд Софийски градски народен съвет (1959-1995)

Столична община София

Разходите по бюджета (1995-1999)

Б) ОБЈАВЉЕНА ГРАЃА:

Ангелов, Веселин, *Лично! Строго секретно! Државна сигурност срещу неформалните организации в България 1987-1989*, София

Државна сигурност и краят на тоталитаризма, Документален сборник София 2011

Конституция на Република България, София 1991.

Кръглата маса. Стенографски протоколи. 3 януари – 15 май 1990 г. Фондация „Д-р Желю Желев“, София 1991.,

Парламент и демократичните реформи. Законите на XXXVI Народно събрание на Република България, Книга първа, София 1995.

Измене и допуне Генералног урбанистичког плана Београда из 1985, Београд 1985

В) СТАТИСТИЧКИ ЗБОРНИЦИ, АНАЛИЗЕ, ПРИКАЗИ

Българските избори 1990-1996. Резултати, анализи, тенденции, София 1997.

Општине у СР Србији 1989: статистички подаци, Београд 1990.

Попис становништва, домаћинства и станова у 2002 години: становништво. Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991 и 2002: подаци по насељима, Београд 2004.

Статистически годишникъ на Република България 1992, София 1993.

Statistički godišnjak Jugoslavije 1989, Beograd 1989.

Statistički godišnjak Jugoslavije 1990, Beograd 1990.

Statistički godišnjak Jugoslavije 1991, Beograd 1991.

Статистички годишњак Србије 1998, Београд 1999.

Г) ИНТЕРВЈУИ

Разговор са Асеном Дјулгеровим

Разговор са Бојком Маринковим

Разговор са Браниславом Белићем

Разговор са Владимиром Добросављевићем

Разговор са Гораном Алексићем

Разговор са Драганом Ђиласом

Разговор са Драганом Копчалићем

Разговор са Евгенијем Бакарџијевим

Разговор са Иваном Сотировим

Разговор са Љубишом Стојимировићем

Разговор са Маријом Дерменџијевом

Разговор са Миланом Божићем
Разговор са Милорадом Унковићем
Разговор са Небојшом Човићем
Разговор са Николајем Гацевим
Разговор са Пламеном Даракчијевим
Разговор са Росицом Митановом
Разговор са Руменом Петковим
Разговор са Слободанком Груден
Разговор са Спасојем Крунићем
Разговор са Стефаном Софијанским
Разговор са Твртком Гаврановићем

Д) ШТАМПА И ПЕРИОДИКА

Борба

Вечерње новости

Vreme

Демокрација

Демократија

Дневник

Дига

Дума

Капитал

Монитор

Naša Borba

НИН

Политика

Работническо дело

Службени лист града Београда

Столица

Труд

24. часа

168. часа

Ћ) ОБЈАВЉЕНА МЕМОАРСКА ГРАЋА:

Желев, Желю, *Въпреки всичко. Моята политическа биография*, София 2010

Живков, Тодор, *Мемоари*, София 1997

Jović, Borisav, *Poslednji dani SFRJ: Izvodi iz dnevnika*, Beograd 1995,

Луканов, Андрей, *За кризата*, София 1992.

Sećanje i komentari. Dnevničke beleške Dragoslava - Draže Markovića (priredio Miroslav Marković), Beograd 2010.

ЛИТЕРАТУРА:

А) ЧАСОПИСИ, ЗБОРНИЦИ

Годишњак за друштвену историју

Годишњак Факултета политичких наука

Dometi tranzicije od socijalizma ka kapitalizmu, Zbornik, ur. Srećko Mihailović, Beograd 2011.

Društvene promene i svakodnevni život: Srbija početkom devedesetih, Zbornik, ur. Silvano Bolčić, Beograd 1995.

Европейският град през 21. век: Къде сме ние, Сборник, София 2011.

Историја 20. века

Исторически преглед

Jugoslavija na kriznoj prekretnici, Zbornik, ur. Ljiljana Baćević, Beograd 1990

Lavirinti tranzicije, Zbornik, ur. Zoran Stojiljković, Beograd 2012.

Нова српска политичка мисао

Политически изследвания

Политичка ревија

Političke sveske

Понеделник. Списание за теория, политика и култура

Republika. Glasnik građanskog samooslobođanja

Reč, Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja

Sociologija

Социолошки преглед

Српска политичка мисао

Токови историје

Б) МОНОГРАФИЈЕ

Анатомия на прехода – Стопанската политика на България от 1989 до 2004, София 2004

Антић, Чедомир, *Студентска фронда*, Београд 2011

Антонић, Слободан, *Нација у струјама прошлости. Огледи о одрживости демократије у Србији*, Београд 2003.

Antonić, Slobodan, Jovanović, Milan, Marinković, Darko, *Srbija između populizma i demokratije, politički procesi u Srbiji 1990-1993*, Beograd 1993

Bakić, Jovo, *Jugoslavija: razaranje i njegovi tumači*, Beograd 2012

Balandije, Žorž, *Politička antropologija*, Beograd 1997.

Balkanski diktatori: diktatori i autoritarni vladari Jugoistočne Evrope (priredio Bernd Fišer), Beograd 2009.

Berend, Ivan, *Centralna i Istočna Evropa (1944-1993). Iz periferije zaobilaznim putem nazad u periferiju*, Podgorica 2001.

Биков, Тома, *Досието на Доган*, София 2009

Венедиков, Йордан, *Преходът от комунизъм към посткомунизъм*, София 2000

Vujović Sreten, Petrović Mina, *Urbana Sociologija*, Beograd 2005.

Vukčević, Marko, *Tranzicija, privatizacija i sindikat*, Beograd – Podgorica 2001,

Giddens, Anthony, *Modernity and self-identity*, Cambridge 1995.

Gidens, Antoni, *Posledice modernosti*, Beograd 1998.

Glaudić, Josip, *Vrijeme Europe: Zapadne sile i raspad Jugoslavije*, Zagreb 2012.

Glenny, Misha, *The Balkans 1804- 1999*, London 1999

Goati, Vladimir, *Stabilizacija demokratije ili povratak monizmu: „Treća Jugoslavija“ sredinom devedesetih*, Podgorica 1996

Golubović, Zagorka, *Stranputice demokratizacije u postsocijalističkim društvima*, Beograd 1999

Дайнов, Евгений. *Политическият дебат и преходът в България*. София, 2000

Дайнов. Евгений. *Преходът 1989-1999. Вместо история*, София. 1999,

Danziger, James N., *Understanding the Political World. A Comparative Introduction to Political Science*, New York 2001.

Dragičević-Šešić, Milena, *Neofolk kultura*, Sremski Karlovci 1994.

Ждребев, Атанас, *Разпадането на политичка система в България*, София 2011

Зундхаузен, Холм, *Историја Србије од 19. до 21. века*, Београд 2008.

Иванов, Мартин, Сточев, Венелин, Спасов, Орлин, *Гласовете на прехода – Либералите*, София 2011

Иванова, Радоста, *Култура на нашето всекидневие*, София 2006

Изследвания по история на социализма в България том II (1944-1989), редакция Таня Турлакова, София 2010.

Изследвания по история на социализма в България, том III (Преходът), редакция Таня Турлакова, София 2011.

История на Народна Република България. Режимът и обществото. (под обща редакция на Ивайло Знеполски) София 2009.

Jakšić, Božidar, *Balkanski paradoksi*, Beograd 2000.

Јовановић, Мирослав, *Србија 1804-2004: 200 година развоја оптерећеног дисконтинуитетима - седам теза*, Београд 2006

Jović, Dejan, *Jugoslavija – država koja je odumrla. Uspon, kriza i pad četvrte Jugoslavije*, Zagreb, Beograd 2003.

Калинова, Евгения, Баева, Искра, *Българските преходи 1939-2010*, София 2010

Калинова, Евгения, Баева, Искра, *Социализмът в огледалото на прехода*, София 2011.

Кенеди, Пол, *Припремена за двадесет први век*, Београд 1997.

Кесмановић, Nenad, *Politika, država i moć*, Beograd 2009.

Лаверн, Достена, *Експертите на прехода*, София 2010

Lazić, Mladen, *Razaranje društva*, Beograd 1994.

Lazić, Mladen (ur.) *Račji hod*, Beograd 2000.

Лилов, Александър, *Информационната епоха. Световният и българският преход*, Софи 2006

Linz, Juan J. - Stepan, Alfred, *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*, Baltimore - London, 1996

Лонгворт, Филип, *Стварање Источне Европе : од преисторије до посткомунизма*, Београд, 2002

Луджев Димитър, *Револуцията в България 1989-1991, I-II*, София 2012

Mazover, Mark, *Balkan : kratka istorija*, Beograd, 2003.

Mamford, Luis, *Grad u istoriji: njegov postanak, njegovo menjanje, njegovi izgledi*, Beograd 2001.

Marković, Predrag J., *Trajnost i promena: društvena istorija socijalističke i postsocijalističke svakodnevice u Jugoslaviji i Srbiji*, Beograd 2007

Matić, Milan, *Mit i politika*, Beograd 1998.

Методиев, Калоян, *Поколения и възраст в политиката*, София 2012

Miladinović, Slobodan, *Elite raspada*, Beograd 2000

Molnar, Aleksandar, *Osnovna prava čoveka i raspad Jugoslavije*, Novi Sad 1995

Мрежите на прехода – Какво всъщност се случи в България след 1989 г., София 2008.

Nakarada, Radmila, *Raspad Jugoslavije. Problemi tumačenja, suočavanja i tranzicije*, Beograd 2008

Nakarada, Radmila, Basta-Posavec, Lidija, Samardžić, Slobodan, *Raspad Jugoslavije, produžetak ili kraj agonije*, Beograd 1991.

Nikolić-Ristanović, Vesna, *Preživeti tranziciju. Svakodnevni život i nasilje u postkomunističkom i postrartnom društvu*, Beograd 2008.

Николова, Таня, *Речник на политическите партии в България (1989-2009)*, София 2012

НРБ от началото до края, София 2011

Perović, Latinka, *Između anarhije i autokratije. Srpsko društvo na prelazima vekova (XIX–XXI)*, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2006.

Olson, Mankur, *Моћ и развој. Komunističke i kapitalističke diktature u razvoju*, Beograd 2006.

Petranović, Branko, *Istorija Jugoslavije 1918-1988, I-III*, Beograd 1988.

Поляков, Степан, *Нежна революция Ltd.*, София 2005.

Popov Nebojša, *Otkrivanje i skrivanje slobode*, Beograd 2008.

Проданов, Васил, *Теория на българския преход*, София 2012

Проданов, Васил, и др., *Българският парламент и преходът*, София 2009.

Postcommunist nostalgia, (edited by Maria Todorova and Zsuzsa Gille), New York, 2010.

Rakić-Vodinelić, Vesna i dr, *Izborna krađa: pravni aspekt*, Beograd 1997

Robert Dal, *Poliarhija, participacija i opozicija*, Beograd 2008

Sekelj, Laslo, *Vreme beščašća: ogledi o vladavini nacionalizma*, Beograd 1995

Sekelj, Laslo, *Jugoslavija, struktura raspadanja*, Beograd 1990.

Spasić, Ivana, *Sociologija svakodnevnog života*, Beograd 2004.

Спасов, Орлин, *Преходът и медиите. Политики на репрезентация (1989-2000)*, София 2000

Спирев, Мире, *Електрификацията на България и нейните строители през XIX и XX век, T.2 (1848-2000)*, София 1999.

Stojanović, Dubravka, *Ulje na vodi – ogledi iz istorije sadašnjosti Srbije*, Beograd 2010

- Стојановић, Светозар, *Пропаст комунизма и разбијање Југославије*, Београд 1995.
- Teokarević, Jovan, *Tranzicija i integracija*, Beograd 2008.
- Тодоров, А. *България 1879-2009. Граждани. Партии. Избори*, София., 2010
- Todorova, Marija, *Dizanje prošlosti u vazduh: ogledi o Balkanu i Istočnoj Evropi*, Beograd 2010.
- Todorova, Marija, *Imaginarni Balkan*, Beograd 1999.
- Томов, Александар, *Българският преход – 20 години по-късно*, София 2009
- Turza, Karel, *Luis Mamford: jedna kritika modernosti*, Beograd 1998.
- Hart, Pol, *Politika upravljanja krizama*, Beograd 2010.
- Hejvud, Endru, *Politika*, Beograd 2004.
- Hejvud, Endru, *Političke ideologije*, Beograd 2005.
- VIII sednica CK SK Srbije. Nulta tačka „narodnog pokreta“* (priredili Slaviša Lekić i Zoran Pavić), Beograd 2007.

В) ЧЛАНЦИ, СТУДИЈЕ, РАСПРАВЕ

- Antonić, Slobodan, „Vlada Slobodana Miloševića: pokušaj tipološkog određenja“, *Srpska politička misao*, vol. II, No.1, Beograd 1995, str. 91-131
- Antonić, Slobodan, „Demokratija i politička elita u Srbiji“, *Srpska politička misao*, vol. II, No. 4, Beograd 1995, str. 51-72
- Antonić, Slobodan, „Poslednje greške i pad Slobodana Miloševića“, *Reč. Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja* br. 62.8, Beograd 2001, str. 159-208
- Babović, Marija, Cvejić, Slobodan, Vuletić, Vladimir, „Beogradski protest 96/97“, *Sociologija*, vol. 39, br. 1, Beograd 1997, str. 15-29
- Backović, Vera, „Evropski gradovi u postsocijalističkoj transformaciji“, *Sociologija*, Vol. XLVII, No 1, Beograd 2005.
- Баева, Искра, „Местото на 10. ноември 1989. г. и общите процеси на промени в Източна Европа“, *Понеделник. Списание за теория, политика и култура*, 11-12, София 2009
- Банчев, Бисер, „Бугарска и криза око Бихаћа 1993. године“, *Токови историје*, бр. 1, Београд 2011, стр. 127-136

Bolčić, Silvano, „Suprostavljени интереси и распад Југославије“, *Sociologija*, vol. 34, br. 3, Београд 1992, стр. 343-357

Bolčić, Silvano, „Нови menadžeri“ у приватним формама у Србији почетком 90-тих“, *Sociologija*, vol 35, br. 2, Београд 1993, стр. 243-251

Branković, Srbobran, „Levica i desnica na političkom prostoru Srbije“, *Sociologija*, vol. 35, br. 3, Београд 1993, стр. 419-424

Видев, Стефан, „Стратификационни последици от градския реституционен процес в посткомунистическа България“, *Социологически проблеми*, Книга 1-2, София 2004

Vujović, Sreten, „Društvo, država i univerzitet u krizi“, *Sociologija*, vol. 40, br. 4, Београд 1998, стр. 481-508

Vujović Sreten, Petrović, Mina, „Glavni akteri i bitne promene u postsocijalističkomurbanom razvoju Beograda“, u: *Društvo u previranju*, Београд 2006

Вукадиновић, Ђорђе, Власт и модернизација – два лакмуса српске политике, *Нова српска политичка мисао*, Вол. IV, No. 1-2, стр. 137-147

Вуковић, Слободан, „Економски узроци распада/разбијања Југославије“, *Социолошки преглед*, vol. XLV, no. 4, Београд 2011, стр. 477–504

Dimitrijević, Bojan, B., „Jugoslovenski vojni vrh i pripreme za rat sa NATO, oktobar 1998.-mart 1999“, *Istorija 20. veka*, vol. 27, br. 1, Београд 2009, стр. 147-172

Goati, Vladimir, „Političke stranke i parlament u Srbiji“, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, vol. LXXVIII, No. 3-4, стр. 543-552, Београд 1992

Živanović, Slavica (1997), „Građanski protesti 1996/97“, *Političke sveske br. 2/97*, Београд 1997.

Jović, Dejan, „Razlozi za raspad socijalističke Jugoslavije: Kritička analiza postojećih interpretacija“, *Reč. Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja* br. 62.8, Београд 2001, стр. 91-158

Kovačević, Olivera, Bogdanović, Milica, „Hronologija protesta u Srbiji: novembar '96 – mart '97“, *Sociologija*, vol. 39, br. 1, Београд 1997, стр. 135-144

Лилов, Александър, Баева, Искра, „БСП през 20-те години на прехода“, *Понеделник. Списание за теория, политика и култура*, бр. 11-12, София 2009

Mihailović, Srećko, „Izbori 1990: mnjenje građana Srbije“, u *Od izbornih rituala do slobodnih izbora: sondaža javnog mnjenja uoči prvih višestranačkih izbora u Srbiji*, ur. S. Mihailović i V. Goati, стр. 27-126, Београд 1991

Nikolić, Kosta, „Kako je Slobodan Milošević izabran za vođu srpskih komunista“, *Istorija 20. veka*, vol. 24, br. 1, Београд 2006, стр. 9-26

Pavlović, Vukašin, „Moć i političko odlučivanje“, *FPN- Godišnjak br. 6*, Beograd 2011, str. 87-104

Petovar, Ksenija, Bespravna izgradnja i siva ekonomija – jedna paralela, *Sociologija*, vol. 34, br. 4, Beograd 1992, str. 525-538

Petrović, Mina, „Globalizacija i gradovi“, *Sociologija*, Vol. XLVI, No. 1, Beograd 2004, стр. 19-44

Sekelj, Laslo, „Realno samoupravljanje, „realni nacionalizam“ i dezintegracija Jugoslavije“, *Sociologija*, vol.33, br. 4, Beograd 1991, str. 587-599

Sekelj, Laslo, „Tri obrasca transformacije elita u Jugoistočnoj Evropi“, *Sociologija*, vol.40, br. 4, Beograd 1998, str. 599-618

Ferenčak, Miodrag, „Urbanisti pred promenom urbanizma“, *Sociologija*, vol. 34, br. 4, Beograd 1992, str. 555-563

Čičkarić, Ljiljana, „Prilog sociokulturnoj analizi Studentskog pokreta 91/92“, *Sociologija*, vol. 39, br. 1, Beograd 1997, str. 51-71

Г) ЕЛЕКТРОНСКИ ЧАСОПИСИ И ПОРТАЛИ

ANAMNESIS

Comdos

OMDA

Поглед Инфо

Преход

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
Филозофског факултета у Београду

Пошто смо добили на увид и прегледали пријаву теме докторске дисертације Владимира Тодића, и установили да кандидат испуњава све услове за пријаву докторске дисертације на нашој катедри, част нам је да Наставно-научно веће Филозофског факултета извештамо о следећем.

Кандидат Владимир Тодић је одлучио да за израду докторске дисертације предложи тему:

**„Постсоцијалистичка транзиција власти на Балкану –
случај две престонице: Београд и Софија деведесетих
година 20. века“**

Прегледавши приложену документацију, и након обављеног разговора са кандидатом, Комисија је слободна да Наставно-научном већу поднесе следећи

***„Реферат о квалификованости кандидата и подобности
предложене теме за докторску дисертацију“***

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Колега Владимир Тодић, дипломирани историчар (2001), уписао је постдипломске студије 2001/2002 године на Катедри за Општу савремену историју, да би, у складу са одредбама Закона о високом образовању, продужио докторске студије од 2010/2011 школске године на Катедри за Општу савремену историју. У периоду 2001-2005 радио је као професор историје у 9. и 14. београдској гимназији. Након тога, у периоду 2005-2011 радио је као секретар Секретаријата за образовање у Градској управи града Београда. Од 2011. године до данас запослен је као самостални саветник у Министарству вера, тј. (након преименовања) Канцеларији за сарадњу са црквама и верским заједницама.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет дисертације колеге Тодића јесте круг важних политичких и друштвених феномена везаних за транзицију власти у Србији и Бугарској, и начин на који се транзиција преламала у политичком и друштвеном животу њихових престоница, Софије и Београда, након слома комунистичког система. Реч је о следећим кључним питањима.

Слом вишедеценијског „реалсоцијализма“ крајем осамдесетих година 20. века у Европи довео је до рушења једнопартијских владајућих олигархија и успостављања вишепартијског система и парламентарне демократије. У Југославији су укидање

самоуправног социјализма и трансформација Савеза комуниста ишли у смеру стварања нових, социјалистичких или социјалдемократских партија у оквирима република, док је, са друге стране, пропао сваки покушај југословенске интеграције нове левице у условима транзиције власти. Паралелно са овим, јачали су процеси дезинтеграције Југославије који су свој епилог добили у крвавом грађанском рату током деведесетих година 20 века. У Бугарској је 1989. године организован округли сто (Крђлата маса) дотадашње власти и, иначе, врло хетерогене опозиције на којем је постигнут споразум у вези са постепеним успостављањем парламентарне демократије. Упоредо са тим, одигравале су се и промене на локалном нивоу, вероватно најбоље видљиве у самим престоницама – Београду и Софији, а које су истовремено епицентри главних политичких дешавања у Југославији и Бугарској. У Београду и Софији генеришу се различите политичке групе и покрети, одржавају масовни митинзи подршке и протести; у престоницама делују партијске елите власти и опозиције које су у тесној спрези са њиховим локалним руководством, по правилу задуженим за „оперативне задатке“. У главним градовима Југославије и Бугарске делују студентске организације, синдикати, различити друштвени покрети који често директно или индиректно остварују сарадњу са иполитичким партијама. Власничке промене у предузећима, приватизација друштвене и државне имовине и санкције међународне заједнице утицале су на раслојавање и драстичан пад животног стандарда у Србији и Београду. У Софији, без обзира на улазак страног капитала, приватизацију и реституцију дешавају се слични процеси који су доведени до ескалације економске кризе за време владе премијера Жана Виденова средином деведесетих година прошлог века. Промене у културном и субкултурном животу такође су најочљивије у престоницама; нови субкултурни феномен из Србије - турбофолк утиче на стварање нових музичких тенденција у Бугарској. Истовремено, услед економских санкција Југославији развијају се „алтернативни“ облици сарадње између власти у Србији, тј. Савезној Републици Југославији и Бугарској који често укључују нелегалну трговину енергентима и другим привредних стратешких сировина, често под окриљем безбедносних структура и нових политичко-економских центара моћи. У Београду и Софији се крајем осамдесетих и почетком деведесетих година оснивају нови електронски медији и новине који утичу на креирање ставова грађанства, пре свега о политичким и друштвеним питањима. Нови медији постају све озбиљнија конкуренција медијима насталим у доба социјализма, а који су опстали у условима власничке трансформације. Веома важно питање представља и чињеница да су се у Београду и Софији, деведесетих година, први пут након више деценија организовали и избори за градску власт. У Софији договором власти и опозиције формирана је 1990. године прелазна власт у којој су главни носиоци власти били Александар Каракачанов из Савеза демократских снага (СДС) као градоначелник и Тодор Модев, секретар града Софије, главни човек за градску управу из Бугарске социјалистичке партије (БСП). Следеће године, СДС односи велику победу на локалним изборима у Софији, а градоначелник постаје Александар Јанчулев. У Београду све до краја 1992. године нису одржавани локални избори, а власт су, у име Социјалистичке партије Србије (СПС) вршили функционери бирани у време једнопартијског система. Избори из 1992. године потврдили су преимућство СПС, а Милорада Унковића на челу града заменила је Слободанка Груден, док се опозиција окупљено око Демократског покрета Србије (ДЕПОС) и Демократске странке (ДС) тада задовољила победама у неколико централних градских општина. Бугарска престоница деведесетих година прошлог века важила је за „плави бастаион“, чак и у периодима велике политичке премоћи БСП на

нивоу државе засијала је звезда Стефана Софијанског који је чак три пута однео победе на изборима за градоначелника Софије – 1995, 1999 и 2003. године. Власт СПС у Београду срушена је након вишемесечних протеста опозиције, грађана и студената 1996/97 године, иницираних фалсификовањем изборних резултата, а на основу налога из самог врха партије и државе. Такође, иза кулиса, у партијама и коалицијама које врше власт у престоницама долази до озбиљних сукобљавања иницираних политичким разилажењима око „високе“ политике, финансијско-пословних интереса и личне нетрпељивости. Један од најбољих примера за такву тврдњу је и смена градоначелника Зорана Ђинђића (ДС) 1997. године, а након сукоба са Вуком Драшковићем, председником Српског покрета обнове (СПО) у време парламентарних избора. Неколико година раније оставку на место председнице Скупштине града, тј градоначелника поднела је Слободанка Груден. У Софији су постојали углавном прикривени ривалитети између градоначелника (Александар Јанчулев, Стефан Софијански) и председника градске Скупштине (Петар Станков, Евгениј Бакарџијев, Антоан Николов), пажљиво посматрани и каналисани у самом врху СДС, али и неформалним центрима моћи. Власт у престоним градовима, посебно у налетима економске кризе, покушава да ублажи критике извршне власти, услед претећих колапса комуналних система и смањења буџетских прихода. Најзад, постсоцијалистичка транзиција власти у престоницама донела је са собом и укидање симбола једнопартијског система, пре свега кроз промену назива тргова и улица, али и преиспитивање вредносног система некадашњег режима у установама културе, медијима, на универзитету. Велики број припадника интелектуалне елите у Београду и Софији указује деведесетих година на потребу „повратка коренима“, кроз еманципацију националне традиције и културе, док се један број невладиних организација бори за супротно, за одбацивање „ретронационализма“ и „националистичке политике“.

Основни циљ дисертације је научна реконструкција и анализа процеса транзиције власти у Београду и Софији деведесетих година 20. века. Анализа се, пре свега, односи на политичке промене и вршење власти у условима настајања демократског плурализма. Поред највидљивијег нивоа где доминирају међустранички односи, транзиција власти директно је повезана са позиционирањем странака и њима блиских елита у процесима приватизације, реституције и динамичних макроекономских кретања (буџетска, фискална и монетарна политика, незапосленост, инфлација, инвестиције, итд). Анализираћемо локалне политичке елите кроз интеракцију са формалним и неформалним групама, као и повезаност наведених са носиоцима државне власти. Један од циљева свакако се тиче реализације планова и одлука локалних елита кроз сагледавање њихове стручности у односу на политичке, оперативне вештине. То је утолико значајније уколико се има у виду чињеница да су се на локалном нивоу, такође, одигравале значајне промене у уставноправном положају и надлежности престоница у доба транзиције тако да се један од важнијих циљева истраживања односи и на утицај ових промена на структуру власти почетком деведесетих година. Али и такође промене које су утицале на улогу власти Београда и Софије у јавности и медијима, као и нове културне и субкултурне феномене. Транзиција власти у доба деведесетих година сама по себи намеће и компарацију „транзициони менаџери“ против „социјалистичких бирократа“. Упоредо са тим, циљ је и да се анализирају и промене у престоницама у областима фискалне и буџетске политике. Такође и да се анализирају финансирање установа у образовању, култури и

спорту као и капитално инвестирање. Један од циљева истраживања односи се и на анализу узрока и последица демографских и урбанистичких промена у престоницама, које значајно утичу на и функционисање градских комуналних система. То је утолико важније, ако се има у виду чињеница да свакодневни живот у престоницама носи са собом потребу суочавања носилаца градске власти са уобичајеним и ванредним проблемима уз коришћењем „алата“ за њихово решавање. Примера ради, деведесете године у Београду и Софији обележили су политички, грађански протести и студентски протести, синдикални штрајкови, значајан пораст криминала, незапослености и социјалних проблема. У том погледу веома важна је управо компаративни приступ истраживању, који омогућава да се јасно уоче одређене специфичности, сличности или разлике између две поменуте балканске престонице. Компаративан приступ омогућава да транзициони период у Србији и Београду, свакако специфичан због грађанског рата на простору бивше Југославије, буде размотрен и анализиран у склопу ширег друштвеног, економског и политичког постсоцијалистичког процеса и да се утврди колико је и на који начин грађански рат заиста утицао на главне смернице транзиције код нас. Либералнији облик социјализма у Југославији нудио је претпоставке за бржу и успешнију трансформацију система, али су распад државе и рат утицали на супротно. Компарација друштвене и политичке историје Београда и Софије у последњој деценији 20. века омогућава да се уравнотежи анализа ових, у основи крајње негативних (тима и једностраних) параметара.

Такав рад у великој мери би проширио постојећа (крајње сведена и скромна) знања о транзицији власти на Балкану након слома комунизма деведесетих година.

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

Кандидат Владимир Тодић предложио је веома разуђену структуру дисертације:

- *Предговор*
- *Увод*
- *Крај социјализма и почетак транзиције власти*
- *Политичке борбе и власт у престоницама*
- *Елите, транзиција власти и центри утицаја*
- *Економске, демографске и урбанистичке промене у престоницама у условима транзиције*
- *Буџетска политика - инвестициони развој или опадање*
- *Власт и побуна. Политички, грађански, студентски и синдикални протести.*
- *Београд и Софија кроз призму медија – нови фактор утицаја на власт*
- *Суочавање са свакодневицом - комунални (не)ред и функционисање градских предузећа у условима транзиције*

• Закључак

У **Предговору** дисертације колега Тодић ће пажњу посветити предмету и циљевима истраживања, методолошком приступу истраживању као и изворима и литератури. Биће дефинисани и основне појмове као што су: *постсоцијализам, транзиција, приватизација, реституција, модернизација*, и др.

У **Уводу** ће у бити дат хронолошки приказ главних токова политичке и друштвене историја Југославије и Бугарске, као и престоница ове две земље, у периоду седамдесетих и осамдесетих година 20 века. Истовремено биће урађен и компаративни преглед постсоцијалистичке транзиције у државама Источне Европе.

У поглављу **Крај социјализма и почетак транзиције власти** биће анализирани најважније политичке и друштвене промене у Југославији, Бугарској и њиховим престоницама у првих неколико година транзиције. Посебно место у поглављу заузеће реконструкција и научна анализа трансформације комунистичких партија у Бугарској у Бугарску социјалистичку партију (БСП) и у Србији у Социјалистичку партију Србије (СПС), као и почетак организовања опозиционих партија у две државе.

Друго поглавље, **Политичке борбе и власт у престоницама**, биће посвећено анализи различитих аспеката политичког живота у две балканске престонице: међустранички односи, унутарпартијска динамика, односи партијског „центра“ и „локала“, међународна сарадња. Такође, биће анализирана кључна политичка дешавања у Београду и Софији током деведесетих година прошлог века, са акцентом на улоге водећих људи у овим градовима.

Треће поглавље, **Елите, транзиција власти и центри утицаја**, бавиће се реконструкцијом и анализом кључних структуралних промена у некадашњим комунистичким елитама у време транзиције, и паралелно стварањем нове елите (политичке, привредне, финансијске, интелектуалне, културне) и њеним политичким и друштвеним позиционирање у престоницама. Анализираће се и однос појединаца и група из локалне власти са кључним доносиоцима државних и политичких одлука, као и покушаји формалних и неформалних структура да утичу на локалне унутарпартијске односе и доношење одлука у престоницама.

Наредно, четврто поглавље, **Економске, демографске и урбанистичке промене у престоницама у условима транзиције**, биће посвећено кључним питањима у оквиру наведених области, са посебним освртом на привредну активност, запосленост и животни стандард грађана Београда и Софије током деведесетих година 20. века.

Пето поглавље, **Буџетска политика – инвестициони развој или опадање**, биће посвећено анализи статистичких и економетријских параметара, да би се реконструисали приоритети политика у Београду и Софији, са становишта инвестиционог улагања у капиталне објекте и инфраструктуру као и у здравствене, образовне, културне и спортске установе. Укупан износ средстава у буџетима, као и њихова расподела и трошење дају кључне податке о могућностима и карактеру власти у Београду и Софији. На основу свега тога могуће је направити паралелу са периодом

социјализма и сагледати колико је инвестициона политика у доба транзиције представљала развој или стагнацију, тј. наставак или раскид у односу на претходни период.

Поглавље **Власт и побуна. Политички, грађански, студентски и синдикални протести**, биће посвећено реконструкцији и анализи различитих видова побуна и протеста, који су пратили процес транзиције на Балкану, а који су били мотивисаних политичким, економским или социјалним разлозима. Анализа ће бити усмерена на узроке и разлоге протеста и однос власти према протестима.

Седмо поглавље, **Београд и Софија кроз призму медија – нови фактор утицаја на власт**, имајући у виду чињеницу да су Београд и Софија чиниле епицентар политичких и друштвених збивања у Србији и Бугарској, и да је у њима деловао (и делује) велики број медија чије улоге, значај и подела су често детерминисани односом према централној и (или) локалној власти, биће посвећено анализи развој и улога медија током транзиционог процеса.

Завршно поглавље, **Суочавање са свакодневицом - комунални (не)ред и функционисање градских предузећа у условима транзиције**, у центар интересовања ставља проблем реконструкције и анализе управљања великим градским комуналним системима, као и проблемима са којима су се престонице суочавале у временима економске кризе: сивој економији (праћеној уличном трговином), нередовном снабдевању водом, електричном и топлотном енергијом, затим и проблемима организације јавног превоза, пораста уличног криминала и сл.

Најзад, у **Закључку** ће бити сумирани резултати и акцентовати кључни параметри и индикатори развоја престоница у разматраном периоду.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

Колега Владимир Тодић у свом истраживању полази од две основне и четири посебне, научно потпуно утемељених хипотеза:

- *Основна хипотеза 1:* Постсоцијалистичка транзиција власти у престоницама Београду и Софији зависи од структуралних и системских промена у Србији и Бугарској. Конкретније, главна својства те транзиције дефинисана су односом централне и локалне власти, међустраничком и унутарстраничком динамиком, односом са неформалним центрима моћи (пре свега у привредно-финансијској сфери), као и суочавањем са различитим облицима друштвеног активизма (политички, грађански, студентски и синдикални протести).

- *Посебна хипотеза 1а:* Власт у престоницама значајно утиче на централну власт и обрнуто. Политичка борба за власт у престоницама била је под будним оком страничких централа, а власт у престоницама један је од кључних циљева најзначајнијих политичких партија.

- *Посебна хипотеза 1б*: Трансформација локалних институција иде упоредо са развојем новог политичког система у држави.

- *Основна хипотеза 2*: Економске промене деведесетих година 20. века значајно су утицале на социјалне и урбанистичке промене у престоницама, а рат на простору бивше Југославије, посебно, на демографске промене у Београду. Заједничко за Београд и Софију је спор темпо постсоцијалистичке реструктуриације као и споро успостављање нових типова јавне контроле.

- *Посебна хипотеза 2а*: Структура издвајања из буџета Београда и Софије најбоље дефинише приоритете и резултате престоничких политика.

- *Посебна хипотеза 2б*: У погледу капиталне инфраструктурне трансформације Софија је корак испред Београда због раније започетог и убрзанијег процеса својинских промена и реституције, као и пласмана финансија из домаћих банака и страних кредита.

5. Методе које ће се у истраживању применити:

Колега Тодић ће предложеној тему дисертације анализирати, комбинованим методолошким приступом. Осим класичног историографског приступа, у свом раду ће се користити и компаративним и квантитативним методама, као и студијом случаја и анализом наративних (усмених – интервју) тзв. oral history извора.

Историографски метод се базира на хеуристичком прикупљању изворне грађе и литературе, као и критичкој анализи и прикупљене грађе, њеном сређивању и сумирању резултата, и на крају, експликацији, која укључује тумачења и закључке. Из података добијених овом методом могу се одредити кључни процеси постсоцијалистичке транзиције власти у балканским престоницама. У исто време *компаративни метод* омогућава да се транзицију власти у Београду и Софији анализира из више углова, што дозвољава да се јасно уоче и истакну сличности и разлике у овом процесу. Коришћење компаративне методе омогућава да се транзиција власти, као историографски феномен, разматра и анализира у знатно ширем контексту. А такође омогућава и да се из неколико различитих углова размотре, анализирају и тумаче проблеми који су (када је, примера ради, реч о традиционалној позитивистичкој парадигми) унапред мапирани стереотипним и/или аутостереотипним клишеима, и да се на тај начин они превладају и научно критикују. *Квантитативни приступ* односи се пре свега на анализу статистичких и буџетских показатеља, али у контексту историјског истраживања. Коришћење ових економетријских модела омогућава прецизније сагледавање улоге транзиционих власти, тј. на који начин су оне артикулисале своју политику са становишта одређивања комуналних и инфраструктурних приоритета. У комбинацији са компаративним методом, анализа коришћења буџетских средстава и спровођења локалне фискалне политике, омогућава да се јасно уоче сличности и разлика функционисања власти у престоницама током процеса транзиције. Метод анализе *студије случаја* – схваћен и као дубинско, детаљно проучавање или истраживање појединог случаја где је фокус на посебностима – омогућава да се проучавање процеса транзиције власти у престоницама Србије и Бугарске сагледа и изучи и кроз улогу појединца, групе или пак читаве структуре локалне власти. За

конкретно истраживање предност коришћења и овог метода огледа се у својеврсној „блискости“ коју студија случаја остварује са стварним животним ситуацијама, као и богатство детаља које нуди. Такав приступ важан је пре свега јер омогућава реконструкцију изнијансиране слика владајућих структура и друштвене стварности у престоницама деведесетих година. Најзад, метод анализе *наративних извора*, или пак *oral history* – који се као емпиријски, квалитативни метод чешће користи у социолошким него у историографским истраживањима – има велики значај због недоступности значајног дела примарне изворне грађе која углавном још увек није предата архивима. На основу анализе квалитетног наративног извора (интервјуа) може се доћи да неочекиваних научних сазнања, спознаје, ставови и мишљења испитаника који, пре свега, могу да помогну у расветљавању улоге носилаца власти и њихових односа са другим утицајним субјектима. Исто тако, наративни извори могу пружити подробније информације о унутарпартијским и међупартијским дешавањима „иза кулиса“. *Oral history*, као метод омогућава знатно слојевитије проучавање комплексне димензије минуле стварности у Београду и Софији и самим тим њено свеобухватније разумевање и тумачење.

6. Очекивани резултати и научни допринос:

С обзиром на предложену тему, приступ њеној обради, предложене методе, концептуалну разраду, проблематизацију и контекстуализацију – дисертација колеге Владимира Тодића у великој мери би проширила постојећа (крајње сведена и скромна) знања о транзиционим процесима на Балкану током деведесетих година 20. века. Истина истраживања овог типа не могу имати претензију да дају коначне одговоре на сва дешавања у Србији и Бугарској у наведеном периоду, већ им је основни циљ да укажу на садржај и главне карактеристике драматичне и динамичне политичке и друштвене трансформације. Но, и поред тога, генерално посматрано, проучавања постсоцијалистичке транзиције власти неопходна су ради бољег разумевања и сагледавања друштвено-историјске димензије последње деценије 20. века. Тим пре јер су ова питања у српској историографији још увек, углавном неистражена, и то посебно питања која се тичу структурних промена на градском нивоу. Док се у Бугарској историографија, истина више се бавила транзиционим периодом у држави, у односу на српску, али ипак нема довољно важних резултата у проучавању тих процеса и у престоници.

7. Закључак:

Имајући у виду све напред изложено Комисија је мишљења да кандидат Владимир Тодић како својим преданим радом на докторским студијама, тако и својим научним потенцијалима исказаним у научним радовима, несумњиво поседује неопходне способности, знања и научни потенцијал да успешно истражи, научно верификовано обради и анализира предложену тему дисертације.

На основу приложених материјала и документације, Комисија је заузела недвосмислен став да је реч о оригиналној идеји, значајној за развој науке.

На основу свега изложеног, част нам је да предложимо наставно-научном већу да прихвати предложену тему *„Постсоцијалистичка транзиција власти на Балкану – случај две престонице: Београд и Софија деведесетих година 20. века“* и дозволи Владимиру Тодићу да је обради као тему своје докторске дисертације.

у Београду, 12. фебруара 2013. г.

Комисија

проф. др Милан Ристовић

Доц. др Радина Вучетић

Проф. др Сретен Вујовић,
Одељење за социологију, Филозофски факултет

др Мирослав Перишић, Научни сарадник
Институт за новију историју Србије

проф. др Мирослав Јовановић,
ментор и писац реферата

